

ספר ההלואים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
עשיעוריו ושיחותיו של
רבי ענחם ענדל פוערנץ שליט"א

פרשת וישב

שבט קודש
אכסוף נועם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

וכעין זה מצאנו שאמרו צדיקים אודות שמירת השבת על דקדוקיה והלכותיה, שכפי יגיעת האדם לשמור את השבת מחללה, כן זוכה הוא שתשמור השבת על נפשו ומתברכים כל מעשי ידיו תוך שמירה עילאה. דבר מוכח הוא שאנשים שמסרו נפשם למען שמירת השבת, לא רק שלא הפסידו במלאכתם אלא שראו הצלחה וברכה בעסקיהם וברכת ה' גרמה להם לעושר גדול, וסיפורים רבים סופרו אודות כך.

באגרת שכתב הגאון רבי מנחם ישעיה הכהן שווארץ הי"ד, בנו של הגאון רבי נפתלי שווארץ זצ"ל בעל 'בית נפתלי', רבה של העיר מאד, מצאנו את המעשה הבא, אשר התרחש עמו:

השעה כבר היתה מאוחרת מאוד, הרבה לאחר חצות הלילה, וחדר האירוח באכסניית הדרכים הקטנה שבביר צ'טלאן, העיירה הרומנית שבחבל טרנסילבניה, היה מלא עד אפס מקום.

בשעות אחר הצהריים והערב המוקדמות באו האורחים שביקשו לנוח את שנת הלילה באכסניה הזולה, ותפסו את כל המיטות שהוצעו. בעל האכסניה כבר ביקש ללכת לישון אף הוא, לאחר שעמל וטרח בסידור האכסניה לקראת יום המחרת, אלא שאז נפתחה דלת האכסניה, והרב מנחם ישעיה הכהן שווארץ נכנס, מבקש מקום לינה.

אורח קבוע הוא רבי מנחם ישעיה באכסניה הזולה. אף הוא מבקש לחסוך ממון ואינו מחפש אחר בתי מלון מפוארים. עסקיו מתנהלים בקצב מבעל הטחנה המקומי, ומוכרים במקומות אחרים. פעמים רבות נזקק הוא להעביר את הלילה בבעטלאן ואורח קבוע היה באכסניה.

המשא ומתן העסקי שניהל רבי מנחם ישעיה עם בעל הטחנה במשך שעות רבות לא עלה יפה, הם התווכחו רבות על פרטי העסקה ולא הצליחו להגיע אל עמק השווה. לשני הצדדים היה אינטרס מובהק לקדם את העסקה, אלא ששיניהם התבצרו בעמדתם ולא הסכימו לזוז כמלוא נימה.

הפגישה שהחלה בשעת ערב מוקדמת והייתה אמורה להסתיים בשעה סבירה יחסית התמשכה עוד ועוד

מקור הנפרקה - ברכת השבת

אל תוך בתיכם להניח ברכה

השבת היא מקור הברכה והשפע לכל הנבראים כולם, וכל ההצלחה לה זוכה האדם בימות השבוע נוקפת לברכת השבת שקדמה להם.

אמנם למראית עין בכל ימות השבוע עמל האדם לפרנסתו למען הביא טרף לביתו, ואילו השבת מתייחדת בכך ששבותים בה מכל עשייה ומלאכת חול. וכיון שכך קשה עליו ההבנה:

כיצד יתכן שבכחו של יום השבת המתייחד באי-עשייה, להשפיע ברכה על שאר הימים? לכאורה דוקא יום שכזה נצרך לקבל את חיותו מאחרים, ולא להיפך.

אמנם המתבונן בספרים הקדושים יבוא על אמתת הענין, וכל דברי רבותינו מכוונים למקום אחד:

דוקא בכך שביום השבת נמנעים אנו מכל השתדלות אנושית בעניין הפרנסה, ומתייחדים בדעתנו ומחשבותינו בשרש העליון המחיה את כל הנבראים, זוכים אנו להתחבר לצינורות השפע ולזכות לברכה בכל מעשינו בשאר ימות השבוע.

ויסוד הדברים בדברי התנא הקדוש רבי ישמעאל (מכילתא מסכתא דבחדש ז) שפירש את הפסוק (שמות כ"א) 'על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו', מהי הברכה והקדושה? ברכו במן וקדשו במן.

ויש להבין: הרי ביום השבת לא ירד מן כלל, ומהי ברכתו וקדושתו?

את התשובה לכך נבין על פי דברי הזוהר הקדוש הידועים (ח"ב פת), אודות הפסוק (בראשית ב' ג) 'ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אתו', שכל הברכות שבעליונים ובתחתונים תלוים ביום השבת.

זו הסיבה שלא ירד מן ביום השבת, כיון שכל ברכת ששת הימים תלויה ביום השביעי, דומה הדבר לכלי המריק את תוכנו לכלים אחרים שנתור הכלי הראשון וריקן למרות שהוא סיבת השפע.

וברור הדבר שכפי זהירות האדם לכבד ולייקר את השבת כן זוכה הוא לקבל מברכתה, וכפי שנוהר יותר כן מתברך יותר.

על התורה
שלהבות קודש והגיונות חכמה
עפרשת השבוע

העיר הזאת אחד מנגידי ק"ק בראד ובא אליו בתוך הקהל ואמר לו: שאלה אחת אני שואל מאתכם, אם תשיבני על נכון מה טוב, ובאם לאו הרי אתם כולכם מכת הרמאים. והוסיף לדבר עתק אין מן הצורך להאריך...

וכה שאל אותו נגיד: היות ששבת בקהלתנו הרב הקדוש המפורסם מה"ר משה הראשון שהיה בפשעווארסק זצוק"ל, והתאספו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם. ובזמן הסעודה שלישית אזי אמרתי, אלכה נא אל כת המשתגעים עם רבם המובהק להם ואראה להם בפחותותם מה מנהגם.

והנה בבואי אל המקום הנועד אשר שם היה הקיבוץ, אזי אמר לי הרב המובהק הנ"ל: הנה נואף בא אל הבית. ואני ידעתי בעצמי שלא הייתי נואף מעולם, והאריך לדבר עתק ודברי חוצפה בזה.

והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל המספר לי המאורע שהתפלל אז אל השם יתברך יראהו נפלאות לתרץ לו תירוץ גמור לפי דרכו, והיתה מונחת גמרא על השולחן וביקש מהשם יתברך שיראהו התירוץ הנכון בתוך דברי חז"ל. ופתח הגמרא והנה המאמר חז"ל (ימא עד): מאי קרא, טוב מראה עינים מהלך נפש כתובה לפניו. אז שמח לב הצדיק בקרבו והראה להנגיד ואמר לו:

הנך רואה את דברי חז"ל שנודמנו לי בעת הצורך לתרץ לך, כי בהיותך הולך מבלי דעת וחוצפך יסגא להיות בווה במלאכי ד', והיית הולך בתוך השוק בעיר הגדולה הנ"ל והיית משוטט בעיניך במקלהות הנשים היושבים אנה ואנה ביום המנוחה והיית נוהג בומראה עיניך, ובאת מתוך הראיה הלזו לבית מקום הצדיק, וראה ברוח קדשו קליפת הניאוף אצלך כי טוב מראה עינים וכו'.

ומהיכן ידע זאת? מפשטתו.

ואמר לי שסיפר לו סמוכות לדברינו בתורה הקדושה: 'וישאל את אנשי מקומה, היינו אנשי המקום' יתברך שמו, 'איה הקדשה' רצונו לומר, היכן היא הזונו שאתה אומר שזונית ואני ידעתי בעצמי שלא זונית מעולם?

והתירוץ הוא: 'היא בעינים על הדרך'. רצונו לומר, איכות הזנות הוא על ידי עיניך, כשהיית הולך בדרך ונהנית במראה עיניך... וסיים הרה"ק מדינוב כי 'והאריך הצדיק בזה ובכאן הראתך רק לדוגמא ואתה תשכיל ותבין'.

הנצדיקים הראים רק מה שצדיקים לראות ומה שכרו של מי שמשמר את עיניו ואינו מאפשר להן להביט בלא מחשבה ושמירה? שזוכה הוא לברכה של שמירה, עד שיהיה

איה הקדושה היא בעינים

כאשר שומרים על העינים כראות, זוכים להגיע ולהשיג מודינות בקדושה

וישאל את אנשי מקמה לאמר איה הקדושה הוא בעינים על הדרך (בראשית לח כא)

בפרשת השבוע, פרשת וישב, היו גדולי החסידות מוצאים רמז ליסוד מרכזי בחייו של יהודי, והוא, שעיקר קדושת האדם תלוי בשמירת העינים. דבר זה למדו בדברי הפסוק (בראשית לח כא): 'וישאל את אנשי מקמה לאמר איה הקדושה הוא בעינים על הדרך'.

כי אכן, העין רואה והלב חומד, כך שבכדי להגיע לקדושה יש להשגיח בעיקר, בראש ובראשונה, על העינים שהם שער הנפש. וזהו שאמר הכתוב: איה הקדושה? כיצד מגיעים לדרגות גבוהות בקדושה, הוא בעינים - כאשר שומרים ומשגיחים היטב על העינים.

ואלו דברי הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זיע"א בספרו 'תפארת שלמה' (פרשת בלק) על הפסוק 'זכסה את עין הארץ':

ידוע כי עיקר הקדושה של האדם בשמירת העינים, בחינת הראות, כמו שנאמר 'איה הקדושה היא בעינים', הקדושה הוא בעינים, לכן צריך שמירה מעולה מאד כי היזק ראה שמה היזק, רוצה לומר, שפוגם בשם "ה כנודע. וזהו שנאמר אצל בלעם 'זכסה את עין הארץ', לשון 'כסות עינים', שראה בלק את בני ישראל ששומרים בחינת הראות.

ומוסיף ה'תפארת שלמה', שזהו ההבדל העיקרי בין היהודי לגוי. כי בעוד שבני ישראל שמרו על עיניהם מכל משמר, כשעליהם נאמר 'זכסה את עין הארץ', היה דווקא נביאם, בלעם, מפקיר את עיניו ועל כן נפל:

אבל אצל בלעם הרשע כתיב 'נולפ וגלוי עינים', רוצה לומר, זאת הנפילה שלו כי היה גלוי עינים, שלא שמר בחי' הראות כנ"ל.

וישאל האנשי 'המקום'

קבלה בידינו מאת הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זיע"א, שכן גם פירש הרה"ק רבי משה מפשעוורסק זיע"א, שהדרך להגיע למדרגות בקדושה, הרי היא בעינים. וכפי שהביא מעשה נורא בספרו 'דרך פקודי' (מצוה לה):

זכור אזכרנו הטובה מה שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מה"ר משה זצ"לה"ס ת"מ מפשעוורסקי, במעשה שאירע לו בהיותו בדרך נהוד ד', ובבואו למלון התאספו אליו רבים מאותן אשר קרבת אלקים יחפצו. ואירע שנסע דרך

כאותם הצדיקים שאינם רואים כלל מה שאינם צריכים לראות. כך למדנו, והדברים מובאים בירמיהו צופים (פ"א), שהצדיקים הגדולים הקבועים אינם רואים בעולם רק דבר יתברך שמתחיה ומהוה את כל דבר שרואים בעיניהם הגשמיים. ויותר מזה: הם אינם רואים הדמות של הדבר, רק האותיות שמתוכם כח הבורא יתברך שמחיה ומהוה אותו הדבר הגשמי מעת בריאת העולם.

ולכן אינם רואים דבר שאין צריכים לראות ולא שומעים, כמו שראיתי אצל כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש מו' שלמה יהודה לייב זלה"ה מלענטשנא שהיה בא לפני קוויטל בפני ואמר שאין רואה בו שום כתב. ואמר שבש"ס דפוס וינה (שהודפס על ידי גוי) אינו רואה בו שום אות. והוא לא היה משתמש בבתי עיניים (משקפיים) מעולם...

וסיפרו על הרב הקדוש רבינו נחום מטשערנאביל ז"ל שפעם אחת נדלק אצלו בליל שבת קודש נר על ידי אינו יהודי והוא לא היה שם בתוך החדר. וכשהיה בא אחר כך אמר שחושך בחדר, אך לא בני ביתו וכל האנשים שהיו שם ראו הנר והיה אור בחדר. והיו מתמיהים מאוד ואמר בפה קודשו אפשר שנדלק הנר באיסור?

והתברר שכן היה. שדרכו היה להיות בחדר אחד נר על כל הלילה בשבת קודש, ונכבה הנר. ובני ביתו חדרו על הדבר וקראו לאינו יהודי והדליק הנר, והוא לא ידע ועל כן לא ראה הנר (ירמיהו צופים פ"א).

כי המראה שאנו רואים בעינינו, עיני בשר, ומה שרואים הם בעיניהם הרוחניות, שונה לחלוטין.

מנעשה ניסים נעשו לו

וכך מוצאים אנו גם בספרי המוסר, והדברים הלא הם מפורשים בספר 'ראשית חכמה' (שער הקדושה פ"ח 'במעלת השומר עיניו'), שהשומר את עיניו יזכה לברכות עצומות:

וראיה על הנדרש ממעלת השומר ראותו ששכינה עמו, העיד לי בעל תורה אחד כי ראה במלכות מערב חסיד אחד והכם שאינו מגביה עיניו מהקרקע, שלעולם הוא שח עיניו. ומרוב חסידותו כל מי שיקניטהו לא ישלים שנתו, ועוד מעשה ניסים נעשו לו. ולא אאריך בזה.

למה נקרא שמו 'הוזה'

וכיצד שומרים על העיניים וכך מונעים את הפגיעה ביתר האברים שהעניק לנו הבורא?

ידוע, כי החוזה מלובלין נקרא כך, משום שיכול היה לראות בעיניו מסוף העולם ועד סופו. על אף שבעיניו הגשמיות כמעט ולא ראה, אך במבטו יכול היה להקיף עולם ומלואו. וכיצד זכה לכך?

סיפר בהקשר לכך הרה"ק רבי אהרן משומרי אמנים זיע"א, (טהרת הקודש, מאמר שמירת עינים, פ"א), כי החוזה הקדוש מלובלין זיע"א הלך שבע שנים כאשר עיניו עטופות ומכוסות במטפחת שלא יראה לפניו שום דבר טמא. ובזכות זאת, זכה אחר כך למה שזכה שנקרא עד היום 'החוזה', והגם שאחר כך היו עיניו כהות מסיבה גל.

כפי שפרטנו על הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א, שידוע היה בזכות עיניו

שבת קודש

כשסיימה לא נראה באופק. כשהגיעו השעות הקטנות של הלילה והעייפות כבר השפיעה על הויכוח ועל אופיו, נמנו וגמרו ר' מנחם ישעיה ובעל הטחנה כי עליהם להפסיק עתה את הויכוח ולפנות לשינת לילה קצרה. הם סיכמו ביניהם כי בשעת בוקר יפגשו וימשיכו מאותה נקודה בה עצרו. בצעדים כבדים עשה ר' מנחם ישעיה את דרכו אל האכסניה הקבועה, כשכל איברי גופו מצפים למנוחה.

המתבקש היה שבעל האכסניה שהכירו היטב יארגן לו תיכף ומיד מיטה נוחה עבור אותם השעות המעטות שנותרו עד אור הבוקר. אלא שבעל האכסניה היה נבון ביותר; כל המיטות, ללא יוצא מהכלל, היו תפוסות באורחים שכבר היו שקועים בשינה עמוקה.

הוא מהיר לגשת לר' מנחם ישעיה והתנצל בפניו עמוקות:

"אילו הייתי יודע כי יש בדעתך להגיע הנה, הייתי שומר עבורך מיטה. אולם עתה שלא ידעת על כך, צר לי לבשרך כי בכל האכסניה אין מיטה אחת פנויה לרפואה." ר' מנחם ישעיה, איש נעים הליכות, נענה ובראעל האכסניה:

"תנוח דעתך כי אין בלבי כל תרעומת. מודע אני לכך שהשעה מאוחרת, ולכן די יהיה לי אם תספק לי אפילו מחצלת פשוטה אותה אוכל לפרוש על הרצפה בפינת חדר האירוח ולישון מעט." בעל האכסניה מיהר להביא מהמחסן מחצלת טובה יחד עם כר וכסת עבור ר' מנחם ישעיה.

עודו פושט את מעילו ומתארגן לשנת הלילה על המחצלת, קופץ לו אחד מהאורחים שכנראה התעורר לקול הרחש שנשמע בפרטית המחצלת על הארץ לשינה, וקרא לעבר בעל האכסניה: "לא אסכים בשום פנים ואופן שהאורח יישן על המחצלת הפרוסה על הרצפה!"

ר' מנחם ישעיה נבהל לשמע הדברים. גם בעל האכסניה לא הבין מה רצונו של האורח שהתעורר משנתו ומודיע כי לא יתן לו לישון על הרצפה.

אלא שהאיש המשיך תוך כדי דיבור ואמר: "אני הוא זה שאשן על הרצפה והאורח החשוב יישן על המיטה. איך אוכל לתת שינה לעיני ותנומה לעפעפי כשאורח נעלה זה יישן על הטבח שברצפה?" לא ארשה זאת! יואיל האורח לישן על מיטתי ואני אעבור לישון על גבי המחצלת."

חדר האירוח שבאכסניה היה חשוך. רק מנורת לילה קטנה דלקה בצד החדר והפיצה אור עמום. ר' מנחם ישעיה הביט משתומם באיש נדיב הלב וניסה לזהות את פניו.

במבט ראשון לא עלתה בידו לזהות את האיש, אולם לאחר ניסיון וממושך הוא זיהה את אחד מתושבי העיר מאד, מקום מגוריו אביו. הוא אמנם לא ידע את שמו, אך הצליח להיזכר כי הוא מכירו מהעיר מאד.

ר' מנחם ישעיה נהנה מן ההצעה הנדיבה, אך חש תחושה בלתי נעימה בקרבן: האם דבר ראוי הוא ליטול מאדם את מיטתו באמצע שנתו ולהורידו אל מחצלת פרוסה על האדמה הקרה?

יתרה מכך: אותו אדם היה נראה כמבוגר יחסית, זקנו הלבין וכתפיו שחו, ואילו ר' מנחם ישעיה עוד היה בצעירותו, שערו

שחור כעורב וכוחו במתניו. הִנְעִיֶשָה כן במקומו, להוריד זקן ממיטתו בכדי שאדם צעיר יעלה עליה? סירב אפיאור ר' מנחם ישעיה להצעת האיש והודה לו מאוד על נכונותו האדיבה. אך האיש לא הסכים לוותר, הוא התעקש ועמד על שלו, עד שר' מנחם ישעיה הסכים ועלה על המיטה.

חילופי הדברים והויכוח הקל העירו עוד מהישנים בחדר האירוח, וקולות של טרזניה נשמעו בקהל:

"איך ייתכן שאיש בא בימים ייאלץ לפנות את מיטתו לאיש צעיר ממנו בהרבה!?" האנשים לא ממש הבינו את המתרחש ולא שמעו את ההצעה, ובראותם את מעשה החליפין שהיה נראה בעיניהם מגונה ולא ראוי, חשדו כי הדבר נכפה על האיש המבוגר והרימו קול בטענה כי הדבר לא ראוי.

משראה האיש המבוגר כי כל הישנים כבר התעוררו, פתח ואמר:

"דעו לכם אחים יקרים כי איש לא כפה עלי לתת לו את מיטתי; איש לא הכריח אותי לרדת לישן על המחצלת. כל שעשיתי הוא מדעתי ומרצוני הטוב, אם כי זה לא נעשה לכבודו אלא לכבוד בית אביו המרום, מורי ורבי הגאון בעל 'בית נפתלי', רבה של העיר מאד בה אנכי מתגורר.

בוודאי תשאלו על מה ולמה חרדתי את כל החרדה הגדול הזאת, הסכיתו ושמעו את אשר אספר לכם, מעשה שהיה, וזוהי תפארתו האם נכון עשיתי."

וכך סיפר האיש "איש תם וישר-דרך היה ר' שמואל, מתושבי העיר מאד, ואת פרנסתו מצא מכרמים משובחים שהיו בבעלותו.

הכרמים שהיו סמוכים לעיר מאד הניבו ענבים טובים, ובעלי היקבים שייצרו את היינות ההונגריים המשובחים רכשו ממנו את הענבים.

לא נחיק לכת ונאמר שר' שמואל היה מעשירי העיר, אך הוא הרוויח את לחמו בכבוד והוא פרנס את משפחתו ברוכת הילדים כראוי.

עם זאת היה ר' שמואל רגיל ומרגיל את בני משפחתו להסתפק במועט ולא לחיות חיי רווחה. הרגל זה הוא שעמד להם כשהגיע המשבר הגדול שתקף את ענף הכרמים בהונגריה.

מגיפה נוראה של תולעים פשטה בכרמים ועשתה שמות בגפנים. ההתקדמות של התולעים הייתה מהירה והם הרסו שטחי ענק של כרמים שהפכו לארץ שממה.

גם ר' שמואל היה מאותם בעלי כרמים שהפסידו את כל הונם. מאדם המתפרנס בכבוד הפך לעני מרוד, אלא שמצבו לא נודע ברבים.

הוא נטל הלוואות קטנות שסייעו בידו לעבור את החדשים הראשונים, אך עד מהרה הבין כי אין זו תכלית, וכי עליו למצוא חיש מהר עבודה ממנה יוכל לקבל את משכורתו.

ליבו של ר' שמואל לא גילה לפיו את עיקר חששותיו:

זמן קצר לפני פרוץ המגיפה אירס ר' שמואל את בתו הנערה עם בחור מצוין ונעלה. בהסכם השידוכים שנדברו שני הצדדים ביניהם התחייב ר' שמואל לתת כמאהר הבתולות נדוניה מכובדת ביותר. התחייבות זו בנה ר' שמואל על בסיס החסכוניות שהיו בידו משנים קדמוניות בהם אגר פרוטה לפרוטה במיוחד למטרה זו.

אשר שם מבטחו בה'

איך נלמד מיוסף הצדיק מהי מידת הכישרון האמיתי, והאם יש פנה בהשתדלות?

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו (בראשית מ כג)

במדרש בפרשתנו (ב"ר פט ג) אנו מוצאים דבר פלא אודות מעלת בטחוניו של יוסף הצדיק. על הפסוק 'ולא זכר שר המשקים את יוסף מביא המדרש **הוא דכתיב (תהלים מ) 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי קב'.**

הקושיה עצומה: הרי מצאנו במפורש במקרא שיוסף דווקא פנה אל רהבים - פנה לשר המשקים, מיד לאחר שפטר לו את חלומו, והוא ביקש ממנו כי יזכרוהו בצאתו מבית האסורים ויפעל למענו - 'וזכרתני'. אמנם, שר המשקים עצמו הפריח בקשה זו ומזכרנו, 'ולא זכר שר המשקים (בקשתו של) יוסף, וישכחהו'. אך יוסף ביקש גם ביקש זאת מעמו, והוא אף נענש על כך ולכן נגזר עליו להישאר שנתיים נוספות בבור. ומדוע, אפוא, מצביע המדרש על יוסף כמי ששם בה' מבטחו ולא פנה אל רהבים?

שאלה זו נשאל הרה"ק רבי יצחק מוורקא זיע"א שיישב את הקושיה על פי המעשה הידוע שביצע עם הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א.

כאשר הלך הנועם אלימלך לערוך את מנהג היתשליך בראש השנה, איז לאחר שניער הרה"ק רבי אלימלך זיע"א את שולי בגדיו כנהוג, התכופך תלמידו הרה"ק רבי זאב וואלף זיע"א בעל 'לשון הזהב', וביקש לאסוף את 'חטאיו' של הרבי... כאשר תמה רבו על מעשיו, נימק התלמיד ש"מה שנחשב אצל הרבי לחטא, הרי זו זכות ומצוה לגבינו".

והוא הדבר, כך הסביר הרה"ק מווארקא זיע"א, לגבי המעשה שמצאנו אצל יוסף הצדיק.

יוסף זכה להגיע ולהשיג מדרגה גבוהה כל כך של אמונה בטחון ברוק"ה, עד שכאשר ביקש רק פעם אחת להשתמש בדרך הטבע ולעשות את ההשתדלות המבוקשת, דבר שכל אחד מעמנו - ולו גם מי שהוא בעל ביטחון ביותר - נדרש ואפילו מצווה לעשותו, איך לגבינו נחשב הדבר לחטא.

וזהו שאומר המדרש: 'אשרי הגבר' שיהיה בעל בטחון איתן כמו יוסף, 'אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי קב', מעולם, וכך, גם כאשר פעם אחת ויחידה הוא פונה אל שר המשקים ומבקש לעשות את ההשתדלות דרכו, כבר נחשב לו הדבר לחטא ולחיסרון...

וישכחהו - שנת שכחוהו ויחסינו

אך פרט לאותה קושיה, ישנה שאלה נוספת שאף היא עולה מאליה:

מהו כפל הלשון של 'לא זכר שר המשקים את יוסף, וישכחהו' - הרי אם לא זכר, ברור ששכח. מדוע כופל הכתוב והוא מזכיר ששר המשקים לא זכר, וישכחהו?

גם שאלה זו - שמובאת בזוהר הקדוש - תתורץ להפליא על ידי מעשה, אותו סיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א אודות זקנו הרה"ק רבי אהרן מטייטוב זיע"א, שהיה בנו של הרה"ק

רבי צבי, בנו יחידו של רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב זיע"א, אשר אף הוא פנה פעם אחת ויחידה לעזרת אדם. אך מיד לאחר שפנה לעזרה התחרט על כך עד עמקי נשמתו, שכן במעלתו ובדרגה בו היה - לא היה מקום מבחינתו גם להשתדלות' זו שכל אחד אחר היה מחוייב בה.

וכה מצאנו את דבר המעשה, כפי שסיפרו הרבי מטשורקוב (דברי יוד' ליקוטים עמ' ק"ב):

עני ואביון היה רבי אהרן ומדוכא מאד ביסורים רח"ל, עד כדי כך שאף כאשר נולד לו ילד למזל טוב לא הייתה הפרוטה מצויה בכיסו להזמין את המיילדת לבוא אל ביתו, והוא הוכרח להביא את אשתו לביתה של המיילדת שתלד שם, מאחר וכנראה שבביתה לא הייתה המיילדת גובה תשלום על שירותיה.

אך על אף גודל עניותו המחפירה ומחסורו התמידי לא שם איש על לב מהיכן ירק זה חי. בני המקום לא שתו ליבם אליו, על אף דביקותו והתמדתו העצומה, ועל אף גודל ייחוסו שהיה נכדו של הבעל שם טוב הקדוש זיע"א ובעל מדרגה בעצמו. וכך, המשיכו הוא ובני ביתו לחיות במחסור תמידי ולהתייסר ברעב.

פעם אחת היה מצבו דחוק מאד, עד שלא היה לו מעות אפילו בכדי לתת למלמד את שכרו השבועי עבור לימודו עם בניו. המלמד שלא קיבל את מעותיו, עשה מעשה ושלח את הילדים חזרה אל ביתם. כראות רבי אהרן עד היכן הדברים מגיעים, וכי הגיע לכך שילדיו אינם יכולים ללמוד, הציק לו מאד הלחץ זה הדחק. מאחר שבאו מים עד נפש, גמר בליבו שאסור לו לחשות יותר והוא החליט כי יסב את תשומת ליבם של בני עירו למצבו הקשה.

ואכן, באותו היום יצא רבי אהרן מגדרו, והוא קם אחר התפילה ממקומו שבו היה יושב בבית הכנסת בירכתיים, מאחורי התנור, פנה אל המתפללים ואמר להם בכאב: היתכן כזאת אצל בני ישראל, רחמנים בני רחמנים, שלא ישגיחו על איש עני ויניחו לו ולמשפחתו לגווע ברעב?

הדברים שיצאו מעומק ליבו עשו רושם גדול על המתפללים, שאכן לא הבינו כיצד זה מתגוררת בשכונתו משפחה השרויה בעוני ובמחסור נוראי כל כך, ואין הם שמים אליהם לב. ביותר תמהו לאחר ששמו לב לייחוסו, ולא הבינו כיצד זה לא דאגו מעצמם לתמוך בו. ואכן, מיד ובו במקום סיכמו ביניהם להסדיר עזרה קבועה עבורו כשהם מחלקים ביניהם את התפקיד וקובעים מי יביא למשפחה את מאכליה, איך ומתי.

אך לאחר שהלכו משם ונשאר רבי אהרן לבדו בבית המדרש התחרט מאד על כך ששם באדם מבטחו, והוא אמר בלבו: מה עשיתי? איך התלוננתי על רבונו של עולם בפני בשר ודם?

הדבר ייסר אותו ביותר, והוא ניגש תיכף ומיד אל הדלת, נתן את ידו על המזוזה וביקש: רבונו של עולם, הנני מתחנן ואיני זוכר מכם עד שישכחו הבעלי בתים את כל הדברים שהיו בינינו ולא יזכרו ממני יותר.

וכן היה, כי שמע ה' אל תפילתו ושכחו כולם את התחיבותם אליו, והוא

תפילה

פנינים וערגוליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

וינה כאשר בדרכו עבר בכפרים ובעיירות כשהוא מחזר על הפתחים עד שהשיג את הסכום שהיה נחוץ לו לצורך רפואתו. ואכן, כאשר בא לוויה פנה לרופאים שהצליחו בחסדי שמים למצוא לו מזור ומרפא.

כשהחזר הבחור מווינה לישיבה וגולל את תלאותיו בדרך, סיפר כי בווינה נכנס אל הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זיע"א, בכדי לבקש את עזרתו, ושמע ממנו בהזדמנות זו את המעשה אותו סיפר אביו רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א ואת פירושו אשר פירש על דברי המדרש התמוהים.

כששמע זאת הרה"ק ה'בית אברהם' מסלונים זיע"א תמה מאד, והוא נאנח ואמר: כך אמר הרבי מטשורטקוב? בפני מי הוא אומר דיבורים קדושים כאלה! ...

כיון שכידוע בעיר וינה לא היו מתגוררים באותה העת חסידים, וחשש הרה"ק מסלונים שהמה לא יזכר לרדת לעומקם של דברים.

וישכחהו - שכחהו של יוסף

בפנים אחרות פירש השפת אמת' מגור זיע"א את הדברים, והוא מביא חידוש עצום, שיוסף הצדיק הוא שהשכח מליבו שלו את שר המשקים ואת הבקשה שביקש ממנו, כשהוא אינו מסתמך על כך כלל. ואלו דבריו (תרמ"ב): במדרש 'ולא פנה אל רהבים זה יוסף כו'. כי יוסף הרגיש מיד שניתוקו לו ב' שנים על שאמר 'זכרתני'. ומיד סילק מלפנותו אחרי, דכתיב 'ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו'. והקשה בזוהר הקדוש דהלשון כפול, עיין שם.

יש לומר 'וישכחהו' קאי על יוסף ששכח ממנו, אם כי אמר לו 'זכרתני', עם כל זה לא היה פונה דעתו ולבו אליו. והראיה, שעתה שפטר חלום פרעה לא התנצל כלום לפניו על אודותיו רק בטח בה' כני"ל.

מפרש השפת אמת', ש'וישכחהו' מוסב על יוסף, שהוא זו שחש מיד בכך שלא עשה כשורה - שכן במדרגתו הגבוהה גם להשתדלות' זו לא היה מקום - ועל כן הוציא, השריש והשכיח הדבר מליבו עד שלא נותר לכך כל זכר ורושם, ולא סמך כלל על שר המשקים כי אם בטח ליבו באלוקיו.

וראיה לכך, שכאשר יחלפו שנתיים ויוסף יעמוד מול פרעה ויפתור את חלומו אודות ששר המשקים שעלו מהיאור, איז לאחר מכן כאשר מגולל יוסף את תלאותיו והוא מספר כי נגזב גונב מארץ העברים ולאחר מכן הושלך לכלא ללא עוול בכפו, לא מזכיר יוסף שנתגלה אצלו רח"ל שיתוק קל שבאבעותיו. אמר לו ראש הישיבה הגה"צ רבי משה מינרנר זצ"ל שייסע לעיר וינה בכדי לדרוש ברופאים, אולי ימצא שם מרפא למחלתו. תמה הבחור: וכסף מלך? ייעץ לו רבי משה: אין לך ברירה אלא לחזר על הפתחים ולבקש מישראל עם קדושים שסייעו לך.

שמע הבחור לדבריו, והוא יצא לעבר

ומשפחתו המשיכו לחיות בחרפת רעב ללא שיקבלו כל עזרה מבני אדם.

הוסיף ופירש הרה"ק רבי דוד משה זיע"א על פי המעשה הזה את הפסוק (בראשית מ כג): 'ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו', ואמר בנועם אמריו: ולכאורה תימה הוא טעם כפילות הלשון 'ולא זכר' וגו' ו'ישכחהו'. אם לא זכר, ברור ששכח. מדוע אם כן מצאנו את כפל הלשון?

אך לפי מעשה זה נבין גם נבין. כי גם יוסף הצדיק אחר שאמר לשר המשקים (שם פסוק ד) 'כי אם זכרתני אתך כ'אשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה' התחרט ואמר בלבו: היתכן שפניתי לשר המשקים, ותליתי את יחיבי בעזרת בשר ודם?

הלך יוסף והוא התפלל מקירות ליבו שישכח שר המשקים את בקשתו, ואכן נתקבלה תפילתו והבקשה פרוחה מזכרונו של השר שיצא לחופשי מבית הכלא והוא שב למעמדו, ללא שיזכור מי סייע לו לצאת מבית האסורים ומה הבטיח לו.

לפיכך אמר הכתוב 'ולא זכר שר המשקים את יוסף - וישכחהו'. וזהו פשוטו של מקרא, דבר דבור על אופניו: מפני מה לא זכר שר המשקים את יוסף? משום שקוים בו 'וישכחהו'. שהשכיח יוסף בעצמו את הבקשה מליבו של שר המשקים, מאחר והתפלל במיוחד עליו שלא יזכור את בקשתו...

ועוד הוסיף לבאר לפי זה גם את דברי המדרש, שעתה יתבאר כמין חומר:

'ולא זכר שר המשקים את יוסף' - הדא הוא דכתיב (תהלים מ) 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי קב'. והלא קשה, כפי שהקדמנו ושאלנו, שהרי יוסף פנה אל שר המשקים וביקש שיזכור אותו. ואם כן, מדוע מקלס המדרש את יוסף כמי שלא פנה אל רהבים?

אלא שלפי המעשה הזה הכל ברור ומוכן, אכן, יוסף הצדיק ביקש את עזרתו של שר המשקים, אך מיד לאחר מכן ניחם והתחרט בעצמו על מה שביקש משר המשקים, ותיכף ומיד ביקש ששר המשקים ישכח ממנו וכי תפרח הבקשה מזכרונו, כפי שאכן קרה. ואם כן, הרי שאין בעל ביטחון כמו יוסף שאמונתו באלוקיו הייתה איתנה והוא שם בה' מבטחו, ולא פנה אל רהבים ושטי קב...

חלפו שנים מאז אמר ר"מ את פירושו המופלא על דברי המדרש, ובישיבת 'תורת חיים' שבברנוביץ' למד בחור שהתגלה אצלו רח"ל שיתוק קל שבאבעותיו. אמר לו ראש הישיבה הגה"צ רבי משה מינרנר זצ"ל שייסע לעיר וינה בכדי לדרוש ברופאים, אולי ימצא שם מרפא למחלתו. תמה הבחור: וכסף מלך? ייעץ לו רבי משה: אין לך ברירה אלא לחזר על הפתחים ולבקש מישראל עם קדושים שסייעו לך.

שמע הבחור לדבריו, והוא יצא לעבר

עתה, עם השבר הגדול אשר הושבר, נאלץ ר' שמואל להשתמש בכל כספי החסכונות לצורך פרנסת הבית. חששו המוצדק שקשר השידוכין יתבטל לא נתן לו מנוח עד שהוא פנה לעשות את אשר לא ייעשה.

נכמרו עליו רחמי של אחד ממכריו, פוחז וקל דעת, שידע את מצבו. אך במקום לעזור לו כהוגן, השיא לו עצת אחיתופל נוראה. כלפי חוץ הייתה זו נראית הצעה מצוינת אך היא טמנה בחובה מוקש מסוכן מאוד.

ואתו פוחז הציע לו משרה משתלמת כמנהל עיבוד העצים ביער גדול סמוך למאד. היה זה בית חרושת גדול למוצרי עץ, ששכן בבודפסט, ואת העצים ייבאו מיערות ענק.

לאחר חיתוך העצים הגדולים היו מקלפים מהם את הקליפה החיצונית והמוחפסת, ובכך מכינים אותם לצרכי בית החרושת.

את המלאכה עצמה היו עושים ערלים מקומיים, איכרים בעלי כוח, ואילו לר' שמואל הוצע להיות המנהל והאחראי עליהם. עליו לפקח כי הערלים עושים את מלאכתם נאמנה ואינם מתעצלים ומבטלים את זמנם היקר, וכן לפקוח עין על מלאכת הקילוף ולבדוק שהיא נעשית על הצד היותר טוב.

הייתה זו עבודה אחראית מאוד, שמתן שכרה הנהא בצידה.

ר' שמואל התאים לכך מאוד. דא-עקא, שעבודה זו היתה נעשית גם בשבת קודש. יום המנוחה היה ביום ראשון, שבו הערלים לא הגיעו לעבודה.

החיוב לעבוד בשבת היה תנאי הכרחי ובלעדיו לא היה ר' שמואל יכול לקבל את התפקיד. בעלי בית החרושת בבודפסט, ערלים גם הם, לא הסכימו בשום אופן להותיר יום עבודה ללא פיקוחו של האחראי.

הצליח מעשה שטן ור' שמואל נפל בפח. הוא שמר על כך בסוד מוחלט אולם מאז אותו היום והלאה נעדר ר' שמואל מביתו במשך כל השבוע, כולל יום השבת רחמנא ליצלן.

רק ביום ראשון היה ר' שמואל מגיע לביתו ונח קימעא.

הוא מאוד התבייש בכך ולא סיפר לאף אחד על כך שהוא נאלץ לעבוד בשבת. לבני משפחתו נימק את העדרותו בתירוצים שונים ומשונים על כך שאינו מגיע לבית בשבת, אך את סודו האיום והנורא לא גילה.

בשבת הראשונה בה נעדר ר' שמואל מבית הכנסת המרכזי של העיר מאד, אמר רבה של העיר, בעל 'בית נפתלי', לעצמו: אולי מקרה הוא. שמא אינו חש בטוב או שהוא נאלץ לנסוע מהעיר.

כך בשבת השניה והשלישית. אך משהבחין הבית נפתלי כי ר' שמואל מדריר את רגליו בשבתות מבית הכנסת הוא החליט להתחקות אחריו ולברר פשר דבר.

לאחר בירור מקיף הצליח הבית נפתלי להתוודע לטיב העבודה שר' שמואל קיבל על עצמו והבין הטיב את אשר אירע:

ר' שמואל הפך למחלל שבת, רחמנא-ליצלן...

ביקש הבית נפתלי מאחד משכניו של ר' שמואל שיאיל לפנות אליו ביום ראשון הקרוב, כאשר הוא שב לביתו, ולהודיע לו כי רב העיר מבקש כי יכנס אליו.

ר' שמואל היה נבוך מאוד מהזמנה זו, אך ברירה לא היתה לו. כשליבו פועם בקרבו הגיע אל הרב שקיבלו בלבביות רבה, והזמין אותו לשבת מולו.

הבית נפתלי פתח ואמר בעקיפין:

"בשורה טובה שמעתי כי בחסדי הבורא מצאת עבודה הגונה כמנהל עיבוד העצים ביער. שמחתי מאוד על כך, הלאוהי כי תהיה לך פרנסה טובה בהרחבה.

אולם זאת ברצוני לדעת מכם:

כיצד אתה מתנהג לגבי שמירת שבתות וימים טובים? האם גם בימים קדושים ונעלים אלו אתה מצוי ביער יחד עם הפועלים?"

ר' שמואל החוויר, אולם התשובה כבר הייתה מוכנה בפיו:

"רבי יקירי, הלא הלכה פסוקה היא 'פקוח נפש דוחה שבת'. ובכן, מצוי אני במצב של פיקוח נפש מוחלט. מחויב אני להציל את נפשי בני משפחתי מגווע ברעב, ועוד יותר מכך, מחויב אני להציל את בתי הכלה מבזיון נורא שלא יתבטל שידוכה.

זו הסיבה שקבלתי על עצמי את תפקיד זה, שכן לא הייתה לי ברירה אחרת."

התחייך הבית נפתלי ואמר: "ידידי היקר, ר' שמואל, לצערי הגדול טעית בהבנת פסק הלכה זה, אך אין רצוני עתה לעסוק בזה. כל שאנני מבקש ממך זה שתתן לי את הפרטים המדויקים של הנהלת בית החרושת בבודפסט, ואני, שיש לי מהלכים בבודפסט, אפעל עבורך לטובה ולברכה, כך שלא תאלץ לחלל את השבת."

בנהל ר' שמואל מאוד ואמר: "רבי, מבקש אני מאוד ממעלתכם שלא תתערבו לי בענין זה ואל תפנו להנהלת בית החרושת.

הלא תדעו כי עמל רב נאלצו להשקיע כדי שאני אקבל את המשרה הזו. שורה ארוכה של אנשים עומדים מוכנים ומזומנים כדי להחליף אותי, אם אפוטרי מעבודתי.

רבים הם הקופצים על משרה זו, וכשהנהלת בית החרושת תראה שאין הדברים מתנהלים עמי כראוי הם יפטרו אותי ללא הנד עפעף."

פיס הבית נפתלי את ר' שמואל ואמר לו:

"הסר דאגה מליבך! מבטיח אני לך כי לא תזנק ממעשי ודיבורי כמלוא נימה.

אדרבה, אתה תוכל להמשיך לשמור על השבת כדת מחללו. ולא זו בלבד, עיניך תחזינה משרים שבזכות שמירת השבת יפתחו לך שערי ברכה וישועה ותזכה לשפע רב."

לאחר שכנועים רבים נאות ר' שמואל לתת את הפרטים לרב העיר שנפרד ממנו והודיע כי בקרוב יהיה איש בשורה עבורו.

שיחה זו בין ר' שמואל לבית נפתלי התקיימה ביום ראשון, וכבר ביום רביעי הגיע הרב בכבוד ובעצמו לביתו של ר' שמואל עם מכתב מהמנהל הראשי של בית החרושת.

במכתב זה נאמר מפורשות כי משבוע זה והלאה יהיה ר' שמואל פטור מעבודתו בשבתות ובימים טובים!

לא זו אף זו: יעלו את משכורתו בעוד עשרה זהובים לכל חודש!!

זאת ועוד: הנהלת החברה תתן לר' שמואל באופן מיידי סכום של ארבע מאות זהובים כדי שיהיה בידו למען נישואי בתו בכבוד ובהרחבה, כאשר סכום זה יקוזז בהדרגה מדי חודש מהתוספת של המשכורת!!!

ר' שמואל הפך לאדם אחר לחלוטין. הוא חיתן את בתו בשמחה רבה, כשחתנו, אברך חשוב וירא שמים, ואף ילדים לו, נעימים ויקרים, סביב לשולחנו.

כמובן שר' שמואל הקפיד מאוד לשמור על כבוד השבת, ואת יום ראשון, שגם הוא היה לו כיום חופשי מעבודתו, קבע עתים לתורה.

איש זה הוא אנכי העומד לפניכם...", סיים האיש את סיפורו המרתק באזני כל האורחים באכסניה שבועיר בעטלאן שהאזינו באזניים כרויות ונפח פעור לתהפוכות חייו.

"ועתה הגידו נא לי: האם לא מהראוי שאכבד ככל יכולתי את משפחת מורי ורבי הבית נפתלי אשר הציל אותי ממוות רוחני ובזכותו אני חי באושר ובעושר.

לכן, כאשר בנו של מורי ורבי, נמצא כאן, בדין הוא שאפנה עבורו את מיטתי ואפנה לישן על המחצלת."

ומביא השפ"א גם את הדברים בשם זקנו הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זיע"א:

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. תיבת 'וישכחהו' מיותר. ויש לפרש, ש'וישכחהו' קאי על יוסף, שיוסף שכח מה שאמר לשר המשקים, רק בטח בה' ולא היה לו סמיכה על שר המשקים, שהרי גם בעמדו לפני פרעה לא דיבר מזה כלל. ולא נענש רק על מה שאמר בתחלה זכרתי והזכרתי, שהש"ת מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

וראה כיצא בזה בדברי החתם סופר שאף הוא מתנבא בסגנון זה (בספרו 'תורת משה'):

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. פירוש, לא זכרו בפיו לדבר ולספר ממנו כלל, ועל ידי זה יצא גם הוא מלבו של יוסף, וישכחהו יוסף לשר המשקים ונתיאש כלל מישועתו. ואז אחר היאוש והשכחה אז 'ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם', כי שוא תשועת אדם ולה לבד הישועה. ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו.

ומדרגה זו, אגב, אף גבוהה מהמדריגה הקודמת שמנינו והיא שיוסף פעל שישכח שר המשקים את הבקשה שביקש מעמו. עתה הדברים מכוונים אל תוככי ליבו של יוסף, שיכול היה בעודו בבור לקוות ולייחל בסתר ליבו שישועתו קרובה, כי הנה, אח לו בבית המלך - שר המשקים שהיה לרעו הקרוב בהיותו בבית האסורים, והוא נמצא זה עתה בודאי במעמד שבו הוא יכול להשפיע על המלך ולהביא לקיצור מאסרו ולשחרורו.

אך יוסף בבטחונו באלוקיו השכיח מליבו את הבקשה, עד שכאילו לא היתה כלל, ומידת בטחונו בה' לא נפגמה בכהוא זה. גם בתוך חדרי ליבו לא נותר זכר לאותה בקשה, כך שבטחונו בקב"ה היה מושלם. עתה אין פלא שיוסף הוא זה אשר שם בה' מבטחו ולא פנה כלל לעזרת אדם.

עבודה גמורה ומנוחה

ולאחר שנוכחנו לראות את שתי הדרכים שסללו צדיקים בביאור תיבת 'וישכחהו', הן זו ששר המשקים שכח את בקשתו של יוסף וזאת לאור תפילתו של יוסף הצדיק שביקש כי ישכחהו, או שיוסף הצדיק הוא שהסיר הדבר מליבו שלו, נוכל להעמיק ולומר ששני הפירושים עולים בקנה אחד: להודיענו רוממות מדרגתו של יוסף הצדיק במידת הבטחון, עד שחז"ל הצביעו עליו במדרש כשהם קוראים עליו את הכתוב 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו'.

ונוכל להוסיף על האמור ביאר נוסף בכפל לשון הכתוב 'ולא זכר' - 'וישכחהו', והוא שאב להשמיענו כאמור ששר המשקים לא זכר את יוסף וישכחהו, אך רצון הכתוב להודיענו שלא היתה זאת שכחה בעלמא. היתה זו שכחה גמורה ומחולטת, שכחה שאין בה אפילו שמץ של זכרון, וכל זאת לאחר שיוסף מחק ומחה מליבו כל שריד של זכרון לאותה בקשה.

וכפי שאנו רואים בדברי הכתוב (בראשית מא יב): 'וְיֵשֶׁם אֶתְנֵן נֶעַר עֲבָרִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטֶּבְחִים וְיִסְפְּרוּ לָנוּ אֵת חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ פְּחֲלָמוּ פֶתֶר, וְפִירֵשׁ רִשְׁי: 'נַעַר' - שוטה ואין ראוי לגדולה. 'עֲבָרִי' - אפילו לשוננו אינו מכיר. הרי לנו, שכאשר עומד שר המשקים מול פרעה, הוא שוכח לגמרי מיוסף הצדיק ואף מזלזל בו.

ולמה? הרי מי כמותו ראה שידוע אותו נער עברי לפתור חלומות, וכאשר פתר כן היה, והוא עוד מבקש להביאו כעת לפני פרעה שיפתור את חלומו. ודוע אם כן הוא עושה אותו ללעג וקלס, מזלזל בו, מקטיין אותו וממעית בערכו?

אלא שכל זאת בא לו מפני שיוסף הצדיק אכן התחרט וניחם על בקשתו שבטח בו ושם באדם מבטחו. לזאת בא הכתוב והעיד 'וישכחהו', ולהודיענו בא כי מאחר שכל ימיו היה יוסף מצטיין כל כך במידת הבטחון המופלג שהיתה בו, על כן נתקבלה בקשתו ורצונו הטהור, וסובב הקב"ה שתהיה השכחה של שר המשקים שכחה מחולטת וגמורה כל כך, עד שלא יהיה שום צד שהישועה באה ממנו.

וכך, בעומדו לפני פרעה מספר אמנם שר המשקים על יוסף, על כך שמומחה הוא מאין כמותו בפתרון חלומות, אך בה בעת ובאותה נשימה הוא עושה כל מאמץ בכדי להרוס את תדמיתו של יוסף והוא מציג אותו כנער שוטה שאינו ראוי לגדולה, עברי שגם את לשונינו אינו מכיר, עבד שאסור לו לעלות לדרגת מלוכה. כך שעתה, כאשר פרעה יקרא ליוסף ויגאל אותו מבור האסורים, נדע בבירור את גודל צדקותו שהדבר היה רק משום שהוא בטח בה' ללא דנדוד קל של השתדלות אחרת, וכי אכן לשר המשקים לא היה כל יד בשחרורו וגאולתו מן הבור...

ואם כן, כמה מתאים לומר עליו את דברי הכתוב, כפי שמופיע במדרש: אשרי האיש אשר לא פנה אל רבנים ושוטי כזב. שכן גם אם יוסף פנה לשר המשקים, אך לא נותר מבקשה זו כל שריד וזכר. ואדרבא, כאשר זכר סוף סוף שר המשקים את יוסף, הוא זכרו לרעה ולא לטובה.

לשמיעת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ספר ויהלום